

BİR AŞKA VURAN GÜNEŞ
Seçme Şiirler

•
Oktay Rifat

*Oktay Rifat'ın
YKY'deki kitapları:*

Bütün Şiirleri I-II (2007)
Bir Kadının Penceresinden (2007)
Danaburnu (2008)
Bay Lear (2008)
Yağmur Sıkıntısı - Toplu Oyunlar (2009)
Şiir Konuşması (2009)
Elleri Var Özgürlüğün: Oktay Rifat 100 Yaşında
(*sergi kataloğu, 2014*)

Bir Aşka Vuran Güneş - Seçme Şiirler (2008)
Bayraklarımı Çektim - Kendi Sesinden Şiirler (2014)
Bu Dünya Herkese Güzel (Dışarıda Kalan Şiirler) (2016)
Elleri Var Özgürlüğün - 50. Yıl Kitabı
(*numaralı özel baskı, 2016*)

OKTAY RİFAT

Bir Aşka Vuran Güneş

Seçme Şiirler

Hazırlayan
Cevat Çapan

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 2800
Dođan Kardeř - 234
—ilkgençlik—

Bir Aşka Vuran Güneş / Oktay Rifat

Hazırlayan: Cevat Çapan

Kitap editörü: Fahri Güllüođlu

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.ř.
Beysan Sanayi Sitesi, Birlik Caddesi, No: 26, Acar Binası
34524, Haramidere - Beylikdüzü / İstanbul
Tel: (0 212) 422 18 34 Faks: (0 212) 422 18 04
www.acarbasim.com
Sertifika No: 11957

1. baskı: İstanbul, Kasım 2008
8. baskı: İstanbul, Nisan 2017
ISBN 978-975-08-1512-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.ř., 2016
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.ř.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Şiirin Aşınmaz Zamanı • 9

Hayranlık • 13

Uçaklar • 14

Benim Yârim • 15

Tecelli • 16

Eski Zaman • 17

Karıma • 18

Farelerle İnsanlar • 19

Yalancı Dolma • 20

Uludağ Sokak Satıcıları • 21

Fadik ile Kuş • 22

Kadeh • 27

Telefon • 28

Çıplak Bir Adam • 30

Karga ile Tilki • 32

(*Perçemli Sokak'tan*)

II • 39

XII • 40

XXXI • 41

XLI • 42

İbibik • 43
Yaylada • 44
Eşik • 45
Yedi Dağın Ardındaki • 46
Gündüze Geceye Özlem • 48
İsli Alinyazımız • 49
Tenteli Araba • 50
Eski Mühürler • 51
Yağmurlar • 52
Büyük Zaman • 53
Ziller Davullar • 55
Mayıs Girer • 56
Bin Kılıkta • 57
Rüzgârlı • 58
Yan Yana Başlarımız • 59
Sen Yalnızlığında VII • 60
Bir Aşka Vuran Güneş • 61
Nara Benzerdin • 62
Hoyrat Bir Yastığa • 63
Işıklar Yandı • 64
Kızlar • 65
İlkyaza Giriyoruz • 66
Elçiler • 67
Batak • 69
Bu Soğuma • 70
Yine Bu Sabah • 71
Ve İhtiyar Yalının • 72
Sustuğu Saatte • 73
Mısır Dönüşü • 74
1509 Depremi • 75
Fatih'in Resmi • 76
Hürrem Sultan'a Gazel • 77
Bulut • 78
Çift Sürenler • 79
Basmalar • 80

Ay Işığı • 81
Dağ Yolundaki Kız • 82
Bulanık Bir Suda • 83
Mamut • 84
Patroklos'un Ölüümü ve Atlar • 85
Ayna Lamba ve Gece • 86
Öpüş • 87
Cambaz • 88
Fener • 89
Dilalem Çengisi • 90
Kaf • 91
Denizde • 92
Ovada Bir Adam • 93
Göç • 94
Kızla Şehzade • 95
Ev • 96
Ben ki Hepsiyim • 97
Nerde • 98
Av • 99
Sessiz Kıyıda • 100
Eski Koltukta • 101
Balkon • 102
Dağılarak Yaşamak • 103
Hurda Vagonlara Ađıt • 104
Şiirin Zaman'ı • 106
Aracı • 107
Öteki Yaz • 108
Kiralık • 109
İhlamurlar • 110
Bir Gemi • 111
Yine Yapraklar • 112
Rüzgâr • 113
Oktay Rifat Biyografisi • 115
Şiirlerin Yer Aldığı Kitaplar • 123

Şiirin Aşınmaz Zamanı

Oktay Rifat, adını 40'lı yılların başında Orhan Veli Kanık ve Melih Cevdet Anday'la birlikte yayımladıkları *Garip* kitabındaki şiirlerle duyurmuştu. O da arkadaşları gibi ölçü ve uyaktan vazgeçemeyen o dönem şiir anlayışının kurallarından ve kısıtlamalarından uzaklaşarak şiir dilini gereksiz süslerden arındırmak istiyordu. Şiirde gündelik dilin esnekliğinden yararlanarak sıradan insanların yaşayışına, sevincine, doğa karşısındaki hayranlığa ve şaşkınlığa yer verilerek ele alınan konularda da köklü bir değişikliğin sağlanabileceğine inanıyordu.

Garip'ten sonra yayımlanan *Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler*'de bu anlayışın başarılı örneklerini veren Oktay Rifat istediği zaman kişisel yaratıcılığından ödün vermeden ölçülü uyaklı geleneksel şiirin de bir ustası olduğunu gösterdi. "Garip" şiirinin akılcı, mizah yanı ağır basan özelliklerinin yanı sıra onun duygusal yaşantıyı da elden bırakmayan yaklaşımı lirizmin onun şiirinde her zaman önemli bir yer tutacağına göstergesiydi.

Gene ilk dönem kitapları arasında sayabileceğimiz *Aşağı Yukarı* ve *Karga ile Tilki* kitaplarındaki şiirlerinin en belirgin özelliklerinden biri, içinde yaşadığı dünyanın insanları ve nesneleriyle sanki onlarla birdenbire karşılaşmışçasına bu yaşantıyı bir çocuğun sevinciyle dile getirmesiydi. Böylece ya-

kından tanıdığı Boğaziçi'nin değişik semtleri, kenar mahalle insanların doğal yaşayışları bir yandan, bu sınırlı dünyanın dışında insanlığın yaşadığı savaş yıllarının çeşitli yıkımları öbür yandan, onun siyasal bilincinin de haksızlıklara karşı direnişinin, özgürlüğe duyduğu özlemin sözcülüğünü etmesine yol açmıştı. Oktay Rifat bu ilk kitaplarında şaşırtıcı anlatım özelliklerini giderek daha özgürce kullanarak yergici ve alaycı tutumunu yeni imgelerle zenginleştirirken yoğun bir lirizme ulaşmanın yollarını da aramaktan vazgeçmedi.

Perçemli Sokak (1956) ve *Âşık Merdiveni* (1958) kitaplarındaki şiirleriyle yeni bir döneme giren Oktay Rifat bu şiirlerdeki şaşırtıcı imgeleriyle gerçekliğe yepyeni bir açıdan, neredese bir çiçekdürbününden bakar gibi bakmayı deniyordu. Bu deneyinde, birbiriyle ilgisi olmayan nesnelere ve imgelerin yan yana gelmesinin soyut resim ya da atonal müzik gibi bir etki yarattığını göremeyen birçok eleştirmen ve okur onu anlamsız bir şiire yönelmekle suçladı. Oysa Oktay Rifat hem *Perçemli Sokak*'ın başında "Ahmet'e" adlı ithaf şiirinde onu geleceğin gelişmiş bir bireyi olarak selamlıyor, hem de bu kitabın kısa önsözünde açıkladığı gibi, "kelimelerin konuşma dilindeki düzeninde" yaptığı değişiklikle "birbirine yabancı sanılan kelimelerin karşılıklı ışığında gerçeğin unuttuğumuz yüzüyle" karşımıza çıkacağına inanıyordu. Geçen zaman onun bu konuda ne kadar haklı olduğunu açıkça gösterdi. Artık kimse bu iki kitaptaki şiirleri anlamsız şiir örnekleri olarak tanımlamıyor.

1966'da yayımlanan *Elleri Var Özgürlüğün* kitabıyla Oktay Rifat'ın şairliğinin en parlak dönemine girdiğini söyleyebiliriz. Bu kitaptan sonra gelen *Şiirler* (1969), *Yeni Şiirler* (1973), *Çobanlı Şiirler* (1976), *Bir Cıgara İçimi* (1979), *Elifli* (1980), *Denize Doğru Konuşma* (1982), *Dilsiz ve Çıplak* (1984) ve *Koca Bir Yaz* (1987) kitaplarında onun çocukluğunun evcil bir cenneti olan İstanbul'un Boğaz köylerinden, gürültücü sokak satıcılarından, kent yaşayışının hayhuyundan kırsal bir dün-

yaya, doğaya ve doğallığa yöneldiğini görüyoruz. Bu şiirlerde hayatın bütünselliği ve ayrıntı zenginliği yirminci yüzyılda pek az şairde rastlanan bir yüksek üslupla yansıtılmıştır da diyebiliriz.

Bu son döneminde Oktay Rifat ufkun ötesine bakarak var olmanın gizlerini okuruyla paylaşan cömert bir bilge gibidir. Adalet, özgürlük, zamanın geçişi onun hâlâ önem verdiği konulardır. Ama ilk şiirlerinin delifişek neşesi yerini filozofça bir gülümsemeye bırakmıştır. Sıradan insanlar, evcil nesnelere gene vardır bu şiirlerde, ama nerdeyse evrensellik ya da eskimezlik boyutu kazanmış anlamlı ayrıntılar olarak çıkarlar karşımıza. Oktay Rifat Zaman ve Uzay içinde insanın yazgısını uzak geçmişinden günümüze bu geniş zamanda yaşamışcasına ve sözünü ettiği kişiler ve nesnelere özdeşleşerek gözden geçirir. Bu şiirlerin çoğunun mekânı tümüyle evren, bütün doğal varlıklar da değişik kılıklarda sahneye çıkan oyunculardır: mevsimleri, günün değişik saatlerini canlandıran; güneşin, ayın, yıldızların, denizlerin, dağların, ovaların, rüzgârın, bulutların, yağmurun diliyle konuşan oyuncular. Agamemnon, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman ve daha nice ilginç oyun kişisi boy gösterir Oktay Rifat'ın evrensel sahnesinde. Zaman zaman cansız varlıklar da katılır bu oyuncuların arasına. Padişah saraylarından maden işçilerinin mahallelerine, ıssız Boğaz iskelelerinden Anadolu'nun dağ köylerine kadar uzanan değişik oyun alanlarında karşımıza çıkan bu varlıklar Oktay Rifat şiirinin dramatik dokusunu oluştururlar.

Son dönem şiirlerinde genel olarak insanın Zaman ve Uzay içinde yaşadıkları büyük bir ayrıntı zenginliğiyle ve çarpıcı imgelerle gözler önüne serilirken her şeyin geçici oluşu, Zaman'ın yıkıcılığı, insanın ölümlülüğü Oktay Rifat'ın trajik duyarlılığını daha da belirginleştirir. Şairin ilk dönem şiirlerine göre bu son dönem şiirlerini karamsarlığa yönelik köklü bir bunalımın sonucu olarak yorumlayan eleştirmen-

ler de olmuştur. Gerçekten de bu şiirlerin yazıldığı 70'li, 80'li yıllarda dünyanın ve Türkiye'nin geçirdiği siyasal sarsıntılar, şairin yakın çevresinden birçok dostunun uğradığı haksızlıklar, tutuklanmalar ve ölümler kuşkusuz onu da derinden etkilemiştir. Ancak Oktay Rifat da kendinden önceki büyük sanatçıların çoğu gibi, son çözümlemede, hayatın olumlu ve olumsuz yanları arasında bir denge kurmayı, böylece hayatla uzlaşmayı ve barışmayı başarmıştır.

Bu kitapta Oktay Rifat'ın ilk şiirlerinden son dönem şiirlerine kadar nasıl bir gelişme ve olgunlaşma gösterdiğini kanıtlayan pek çok örnek bulacaksınız. Ancak onun on beş kitabından seçebileceğimiz daha o kadar çok parlak örnekler vardı ki, bu kitaba hangi şiirleri alıp hangilerini dışarda bırakacağım konusunda epeyce zorlandım. Bu yüzden okurların onu daha iyi tanımak için bu sınırlı sayıdaki şiirlerle yetinmemelerini öneriyorum. Çünkü bu şiirlerden yola çıkarak birçok okurun tek tek onun bütün şiir kitaplarına yöneleceğine ve böylece "Şiirin Aşınmaz Zamanı"na Oktay Rifat'ın bütün şiirleriyle ulaşmanın kolaylaşacağına inanıyorum.

Cevat Çapan

HAYRANLIK

Ne güzel enseyi geçmemesi saçların
Alnımızda bitmesi
Tane tane olması kirpiklerin
Tel tel olması kaşların
Ne güzel insan yüzü
Elmacık kemiği ve on parmak
Ya dünyamız bütün bu mevsimler
Bulutlar telli kavak

Ya İstanbul

UÇAKLAR

Uçaklar gelecekmiş
Korkum yok benim
Kâğıt gemilerim
Kurşun askerlerim hazır
Hem bunlar bozulursa
Babam yenilerini alır

BENİM YÂRİM

Benim yârim iki dirhem bir çekirdek
Hoppa mı hoppa
Rakı içer
Kadeh kırar
Benim yârim sırasında benden hovarda
Kavuniçi mendil
Markalı çanta
Benim yârim çitkırıldım
Benim yârim alafranga

TECELLİ

Nedir bu benim çilem
Hesap bilmem
Muhasebede memurum
En sevdiğim yemek imambayıldı
Dokunur
Bir kız tanırım çilli
Ben onu severim
O beni sevmez

ESKİ ZAMAN

Eski zamanda
Büyükler henüz küçük
Ölüler ölmemişti daha
Altmış para şekerin okkası
Portakalın sandığı bir mecdiye
Meyva sebil
Kiler dolu

Hamam ustası Nazife
Yüzüne bakılır taze
Kâğıtçı Ali Efendi burma bıyıklı
O vakit de sevişmek vardı

Ağaca çıksak
Yerde kalmazdı pabucumuz
Hey gidi günler

KARIMA

Sofalar seninle serin
Odalar seninle ferah
Günüm sevinçle uzun
Yatağında kalktığım sabah

Elmanın yarısı sen yarısı ben
Günümüz gecemiz evimiz barkımız bir
Mutluluk bir çimendir bastığın yerde biter
Yalnızlık gittiğin yoldan gelir

FARELERLE İNSANLAR

Şükret fare
Bu kapana şükret
Yüzüme bakma öyle acı acı
Gözünü mü oydu
Derini mi yüzdüm
Hayanı mı burdum
Şişlemek elimdeydi
Gazlamak elimde
Diri diri yakmak elimde
Diri diri gömmek elimde
Elini kalbine koy da söyle
Karını mı astım
Kızını mı kestim
Yuvanı mı bozdum
Yooo fare
Olmaz fare
Şunun şurasında minnacık bir kapan bu
Ne tank
Ne top
Ne tayyare